

Sant Pol pel pintor

Un intel·lectual nascut a Calaceit és el protagonista d'aquesta història. . Joan Cabré i Aguiló es va recorre Terol i Sòria de punta a punta. Si no fos per ell avui desconixeríem quin recorregut ha fet aquesta tabla pintada per Joan de Borgonya,

Del seu pas per l'ermita de Sant Pol el 1912 tenim aquest retrat d'una tabla pictòrica que va trobar entre d'altres.

ON ÉS EL SANT HIPÒLIT PINTAT FA CINC CENTS ANYS A ARENYS DE LLEDÓ?

ELS RETAULES MAJORS DE LA SEVA ESGLÉSIA DES DE 1409

Arenys, antiga població aragonesa amb el català com a llengua materna, fins al segle XVIII mai no va passar dels pocs més de 30 focs. Situada al nord-est de la província de Terol, en la comarca del Matarranya, una vall de l'Ebre, el seu límit oriental és al costat esquerre de la llera del riu Algars. Com a veïns catalans Caseres i Horta de Sant Joan. Del costat aragonès Caseres, Calaceit, Queretes i Lledó.

L'església gòtica, dedicada a l'Assumpció de la Mare de Déu, fou construïda l'any 1313 i va estar sota la jurisdicció del bisbat de Tortosa. El 1956 va passar a dependre de la diòcesi de Saragossa pel Concordat entre la Santa Seu i el dictador Francisco Franco Bahamonde.

L'altre edifici religiós destacat del municipi, amb una llarga història d'arrelament popular, és l'ermita de Sant Pol. L'edifici actual és del 1711. L'ermita actual podria estar edificada sobre un antic jaciment ibèric. Sant Pol és com han anomenat els arenyols, des de temps immemorials, al seu sant patró Hipòlit. La romeria anual a Sant Pol es fa anualment el primer dissabte de maig.

Pels escrits consultats un mínim de quatre retaules majors han pogut lluir en el presbiteri de l'església d'Arenys d'ençà que la van aixecar. La nuesa actual és conseqüència directa dels

estralls de la Guerra Civil que fa vuitanta-vuit anys va buidar-la de contingut incloent-hi l'últim retaule barroc.

Les taules exposades a l'església

Si avui visitem l'església d'Arenys al presbiteri podem veure quatre taules, dos a cada costat de l'altar, que han passat pràcticament desapercebudes i deuen portar al mateix lloc més de setanta anys.

Podem gaudir de les seves fotografies gràcies al fotògraf Paco Climent i la Fundació Quílez-Listerri.

Aquestes taules representen quatre dels Set Goigs de la Mare de Déu.

Epifania

La primera taula començant pel costat de l'evangeli és l'Epifania amb l'Adoració dels tres Reis Mags d'Orient, Gaspar, Melcior i Baltasar amb l'ofrena d'or, encens i mirra.

L'escena representada a la imatge és rica en tons càlids i terrosos, creant una sensació de solemnitat i reverència. Els colors són una mica apagats, cosa que afegeix la sensació d'edat i històrica de la pintura. La roba de les figures presenta vermells intensos, daurats i blaus, que destaquen sobre el fons més tènue. La Mare de Déu va vestida amb una túnica blava amb ribets daurats, simbolitzant la puresa i la divinitat. El nen Jesús es representa amb tons més clars i suaus, destacant la innocència i la vulnerabilitat.

Les altres figures porten peces de roba de vermells i daurats rics, cosa que significa la seva importància i estatus. L'estat d'ànim general és de contemplació tranquil·la i significació espiritual. Les figures apareixen compromeses en un moment sagrat. La composició i les expressions de les figures transmeten una sensació de calma i devoció. L'ús de la llum i l'ombra contribueix a la profunditat i el dramatisme de

l'escena.

Resurrecció

Al seu costat trobem la taula de la Resurrecció del Senyor, que es mostra pujant de la tomba, sostenint un estendard amb una creu que simbolitza la seva victòria sobre la mort. Està envoltat d'una llum radiant que destaca la seva naturalesa divina.

En primer pla, hi ha diverses figures: alguns són soldats que semblen adormits o atordits. Una figura va vestida amb una armadura, fa guàrdia prop de la tomba, mirant extasiat a Jesús. Recordarem aquest personatge posteriorment quan parlem de la descripció, que va fer Joan Cabré i Aguiló, de les taules que hi havia a Sant Pol.

L'atmosfera general transmet una sensació d'admiració, triomf i significat espiritual.

Naixement

A l'altre costat de l'altar hi ha la taula del Naixement i l'Adoració dels pastors.

El tema principal és el nen Jesús estirat en un pessebre, envoltat de Maria i Josep. Maria, vestida amb una túnica blava amb una capa verda, s'agenolla al costat del pessebre, mirant el seu fill amb una expressió tendra. Josep, amb una túnica vermella, s'asseu a prop, mirant també el nadó.

L'ús de colors rics (la túnica blava de Maria, la roba vermella de Josep i els accents verds) emmarca el nadó amb tons vibrants, destacant-lo encara més com a subjecte. L'entorn sembla ser un estable o un habitatge humil, indicat pels murs de pedra i les obertures d'arc. Al fons, es veuen altres figures, entre elles el que sembla un àngel i possiblement altres visitants o pastors, un d'ells porta un petit anyell, que s'afegeixen a la narració del pessebre. No

falten el bou i la mula. . Són d'escala més petita i menys prominents, assegurant que el focus es mantingui en el trio central. L'atmosfera general és de reverència i contemplació tranquil·la, capturant el moment sagrat del naixement de Jesús. Aquesta taula és, de les quatre, l'única que el Govern d'Aragó ha restaurat fins ara.

Pentecostes

La figura central és la Mare de Déu vestida amb una túnica blau fosc amb una roba interior vermella. Al seu voltant en una disposició semicircular sota un arc amb una representació de l'Esperit Sant com un colom envoltat de raigs de llum els dotze apòstols, van vestits amb túniques vermelles amb mantells negres. Un d'ells porta un llibre. Totes les figures semblen dedicades a la pregària o la contemplació, amb les mans juntes o subjectant textos religiosos. L'atmosfera general suggereix un moment de revelació divina o comunió espiritual, emfatitzat per la presència de l'Esperit Sant sobre ells amb halos detallats al voltant dels caps de les figures, simbolitzant la seva santedat.

Escriptors que han parlat de Sant Pol

Roque-Alberto Faci Agud

Nascut el 20 de juliol de 1684 a la Codonyera, municipi del Baix Aragó, històricament considerat del Matarranya. Va ser un religiós carmelità i historiador aragonès, famós pels seus treballs sobre religiosos i sobre història d'Aragó.

En el seu llibre <<Aragón, reino de Cristo y dote de María Santísima>> de 1739, explica que un alferes italià es va fer ermità a Sant Pol, l'any 1647, portant amb ell una imatge de la Mare de Déu del Refugi i va ser tanta la devoció, pels molts favors rebuts, que la van fer patrona d'Arenys.

Pascual Madoz Ibañez

Neix a Pamplona el 1806, fou un polític espanyol de tendència liberal. El Diccionari geogràfic-estadístic-històric d'Espanya i les seves possessions d'Ultramar, és una obra enciclopèdica dividida en 16 volums que va publicar entre 1846 i 1850. D'Arenys diu que té 472 ànimes. Del temple parroquial escriu que té molta antiguitat i semblança amb les esglésies dels templers. A la part externa descriu sobre el mur gravat una espasa gran amb un text que no es pot llegir. Pel que fa a l'ermita de Sant Pol només diu que està dedicada a Sant Hipòlit i està a una llegua de distància.

Joan Cabré i Aguiló

Va néixer a Calaceit el 1882. És el primer estudiós, en sentit cronològic, que aixeca testimoni, més o menys detallat, del patrimoni artístic d'Arenys. Entre la miríada de prospeccions de jaciments arqueològiques que va realitzar al llarg de la seva vida, per tot el territori espanyol, va treure temps per recórrer molts municipis de les províncies de Terol i Sòria per descriure, dibuixar i registrar, cap al 1910, el patrimoni monumental i artístic d'aquestes dues províncies.

Per primer cop els estudiosos de l'art disposaven d'una eina que els permetia enregistrar automàticament les imatges tal com eren. A més d'utilitzar la fotografia Cabré, que havia cursat estudis de Belles Arts, va enriquir els seus treballs dibuixant ell mateix moltes de les seves il·lustracions.

La recerca en la província de Terol la va deixar manuscrita en quatre volums que porten per títol <<Catálogo artístico-monumental de la provincia de Teruel>>. Aquest catàleg formava part de l'inventari del patrimoni històric, monumental i artístic d'Espanya que es va dur a principis del segle XX.

En el catàleg va deixar una breu descripció i la primera fotografia de l'església gòtica d'Arenys. De l'església diu

que el seu interior està completament revestit de calç impedint veure cap de les línies originals i que, donada la semblança amb l'església de Lledó, creu que haurien de tenir el mateix constructor. Cabré diu que en la casa del rector es conserva una làpida corresponent al mestre d'obra amb aquest text: <<Kalendis aprilis anno Domini 1313, obiit Barnardus Cirera – eclesia Magister>>. És a dir "El primer d'abril de l'any de Nostre Senyor 1313 moria Barnard Cirera, Mestre de l'Església".

Lamentablement, va ignorar descriure la creu de terme, d'estil romànic que hi havia al Raig.

El cas és que Cabré en el seu catàleg diu que a l'interior de l'ermita de Sant Pol hi havia vuit taules més altres tres taules pintades. Comenta que devien formar part de l'antic retaule de l'església d'Arenys i les situa cronològicament a finals del segle XVI.

Aquesta és la reproducció literal de l'escrit de Cabré:

<<Tablas, de últimas del siglo XV existentes en la ermita de San Hipólito de Arens de Lledó. Estas tres tablas (* s'està referint a les tres que apareixen gràficament en el seu recull) y otras ocho, juntamente con dos tablas que sirven de puertas en la iglesia parroquial de Arens y tres más que existen en la sacristía constituían el retablo mayor de la misma.

La tabla con la figura del guerrero que debe ser San Hipólito, el retrato del donante del retablo mide 0,89 por 0,52 así como las otras tres restantes que junto a ella se conservan en la ermita; 122 por 125 metros las que representan la Adoración de los Reyes, El de los pastores, la Coronación de la Virgen, la Ascensión del Señor, la Venida del Espíritu Santo en lenguas de fuego, la Anunciación y la Resurrección del Señor; las tablas que sirven de puerta para la sacristía en la iglesia parroquial y figuran a San Pablo y San Pedro 170 por 150 ms. y

las tablas sacristía S Marcos S Juan de 0,89 por 0,52 ms. y la Anunciación de la Virgen de tamaño más reducido. En la citada ermita, edificada en 1672 sobre les ruïnes de un yacimiento ibérico, existe otro retablo dedicado a S. Juan de tres compartimentos de escaso valor artístico>>.

El conjunt de set taules de 122 cm per 125 cm són:

- 1.- L'Anunciació
- 2.- El Naixement i l'Adoració dels Pastors
- 3.- L'Adoració dels Reis Mags d'Orient
- 4.- La Resurrecció
- 5.- L'Ascensió del Senyor
- 6.- La Vinguda de l'Esperit Sant
- 7.- La coronació de Maria en el cel

Cabré cita dues taules m s que fan de portes de la sagristia, la de Sant Pau i Sant Pere, que mesuren 170 cm x 150 cm. I altres dues taules més, les de Sant Marc i Sant Joan que estan

en aquella mateixa sagristia, de 89 cm x 52 cm. A més descriu altra taula d'aquetes mateixes mides, corresponent a un guerrer que identifica com a Sant Hipòlit.

Finalment, cita l'existència d'altre retaule, de 1581, dedicat a Sant Joan, de tres compartiments i d'escàs interès artístic. Respecte a la documentació gràfica de les taules Cabré, en el seu Catàleg, només va deixar aquest collage de quatre fotografies. Inclou el guerrer que va identificar com a Sant Pol, la Verge de la Llet, que pertany al retaule del santuari de la Mare de Déu de la Font a Pena-roja i l'Adoració dels Reis i el Naixement del retaule d'Arenys.

Per altra banda, una fotografia feta per Cabré mostra la taula de l'Adoració dels Reis recolzada en l'ampit del cor de l'ermita.

Per situar la foto cal conèixer l'interior de l'ermita de Sant Pol. Aquesta presa enfoca el darrere de l'ermita, el cor i l'escala de pujada. Es veuen tres fonts de llum, una inapreciable al fons de tot, sota el cor, un petitíssim finestral obert a ponent; una a l'altura del cor oberta al sud; la tercera és la llum principal, que correspon a la porta d'entrada, també orientada al sud.

Com a resum, Cabré enumera una sèrie de taules pintades, com a mínim de dos retaules diferents, però que curiosament són de la mateixa època. Pel que diu a l'església d'Arenys en les dues portes de la sagristia estaven representades les figures de Sant Pere i Sant Pau i a l'interior de la sagristia hi havia les taules de Sant Marc i Sant Joan. De la figura de Sant Hipòlit no especifica ubicació.

Manuel Milián Boix

Cal fer un petit salt en el temps, poc més de vint anys, per tenir una nova descripció de les taules que hi havia a Sant Pol. És gràcies a un altre gran home, Manuel Milián Boix, eclesiàstic, arxiver, historiador i cronista, nascut el 1908 a

Morella, que va concloure la redacció del <<Inventario Monumental Dertusense>> el 1935 i que la Generalitat Valenciana va publicar el 2013.

En aquest recull del patrimoni eclesiàstic, de l'ampli bisbat tortosí, fa una descripció de les taules pintades que va veure a l'ermita de Sant Pol. D'entrada ens diu que les taules són del segle XVI i que utilitzen la tècnica de l'estofat. Descriu tres taules de 64 cm x 40 cm amb representació a mig cos, sobre fons d'or esgrafià, de Santa Bàrbara, San Bernardo (?) i Sant Sebastià. Les situa cronològicament a començaments del s. XVI.

Per altra banda, descriu set taules del terç final del s. XVI i atribueix l'autoria a un deixeble del mestre del retaule d'Horta de Sant Joan. No hi va deixar més informació, però del retaule major d'Horta diu que és pintura sobre taula, d'estil gòtic-renaixentista i la situa sobre el 1510 – 1530.

Francesc Albiol Ventura

Nascut el 1874 al Godall (Montsià). Fent de capellà a Arenys va deixar publicat el 1931 un opuscle sobre la Mare de Déu del Refugi. En ell fa una descripció de l'ermita, sense fer referència alguna a cap retaule. D'alguna forma transcriu el que Roque Fauci deia de l'arribada a Arenys d'aquesta Mare de Déu.

Hilari Muñoz i Sebastià

El tortosí Hilari Muñoz i Sebastià Apassionat de la història ens ha deixat recentment a seixanta anys. Ell i col·laboradors, amb el suport del director de l'Arxiu Històric Diocesà de Tortosa, mossèn Josep Alanyà i Roig, va publicar el 2006 al <<Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura>> un article amb el títol "El pintor Joan de Borgonya al bisbat de Tortosa: els retaules d'Horta de Sant Joan i Arenys de Lledó".

En aquest article ens aclareix qui és l'autor de les taules

del retaule major actualment en el presbiteri de l'església d'Arenys. El fet és que, cercant en l'arxiu diocesà de Tortosa documentació corresponent a Arenys de Lledó, van identificar una causa civil iniciada el dia 6 de febrer de 1523 pels jurats del lloc d'Arenys contra Joan Amargós, nebot i hereu del difunt rector d'Horta, Queretes i Arenys, mossèn Lluís Amargós.

En l'article es remarca el gran paper cultural d'aquest prevere, ben relacionat amb les esferes de poder, per emprendre projectes arquitectònics i artístics rellevants en els seus trenta anys de clergat. Un d'aquests projectes va ser contractar un pintor de renom per fer el retaule major d'Horta i de pas el d'Arenys. El pintor era Joan de Borgonya.

D'origen alsacià va nèixer al voltant de 1465 i va morir a Barcelona el 1525. Es va establir a Catalunya cap a 1510, després de passar per València. Va ser un dels primers a introduir les formes del <<Quattrocento>> italià a la península Ibèrica, influenciant així l'art espanyol.

Joan de Borgonya va ser un dels pioners en l'art del Renaixement a Espanya, i la seva obra ha estat reconeguda per la seva importància en la transició de l'art gòtic a l'art renaixentista. <https://artistes.iec.cat/artista.asp?id=293>

El procés en el que van testificar els veïns d'Arenys constata que pels voltants de 1522, el rector Amargós, va convèncer els Jurats d'Arenys per renovar el retaule major de la seva parròquia. El nou retaule havia de substituir, segurament, el que havia estat pintat per Guillem Ferrer, de l'escola morellana pel voltant de 1406, essent rector d'Arenys Francesc Guasch, que de paga i senyal li van donar al pintor 20 florins d'or.

Pel nou retaule els Jurats es van traslladar a Horta per parlar amb el pintor Joan de Borgonya, que devia estar pintant el retaule major d'Horta, que finalment acceptà l'encàrrec.

Però Arenys, com sabem, tenia pocs habitants i 200 lliures pel retaule eren molts diners. Així que mossèn Amargós per tal d'engrescar els arenyols els hi va prometre <<... donar e pagar en adjutori de la fàbrica del dit retaule de sos béns sinquanta liures >>. Amb això i l'aportació de 25 lliures de l'arenyol Francesc Granyena, el poble es va comprometre a pagar les 125 lliures restants. En el fogatge d'Aragó de 1495 a Arenys, amb 33 focs, hi consten dos Francesc Granyan.

La qüestió és que el mossèn va morir poc després sense haver rescabalat a Arenys les 50 lliures i, com que no van arribar a cap acord amb l'hereu, els Jurats d'Arenys van decidir portar-lo als tribunals. Hilari en el seu article cita que els veïns d'Arenys varen assumir una carga durant tres anys, amb un vintè, per sufragar el deute pendent. Finalment, la cúria diocesana de Tortosa condemnà, a principis de 1524, a Joan Amargós a pagar als Jurats d'Arenys les 50 lliures pendents.

Pel que sembla les millores en el patrimoni religiós anava a compte dels feligresos. Crec que és el moment d'introduir el tema del greu i extens espoli documental i artístic que per diferents motius s'ha patit.

Guerra Civil 1936 – 1939

Poc després de completar Manuel Milián Boix el <<Inventario Monumental Dertusense>> a Espanya va haver-hi un alçament militar que va abocar el país a una cruenta guerra civil, en la qual, a més de la pèrdua de moltíssimes vides, va fer desaparèixer moltíssim d'aquest patrimoni eclesiàstic, especialment béns mobles. La Causa General de la Guerra Civil és el lloc on es relata, poble per poble d'Espanya, les accions punitives comeses i els seus responsables que van recollir el bàndol guanyador de la guerra.

El cop d'estat del 18 de juliol no va quallar a tot arreu i a Barcelona i a la resta de Catalunya no va prosperar gràcies a la col·laboració de les forces lleials al govern republicà i a

la participació obrera liderada per comunistes i anarquistes.

El front d'Aragó es va crear ràpidament per barrar el pas a l'exèrcit colpista. Columnes de milícies antifeixistes formades principalment per manobres i obrers van ferçar forts en aquest front i amb ells es va establir un règim de terror extrem. Propietari, ser de dretes o ser religiós o qualsevol combinació d'aquestes van ser uns estigmes suficients per prendre't la vida.

Una setmana després d'aquest cop d'estat Hitler li donava suport. Al mateix temps la columna de les milícies antifeixistes Ferrer – Carod conqueria Calaceit gràcies a la superioritat numèrica i haver dirigit l'atac per la carretera de Queretes. Les milícies antifeixistes s'havien concentrat en Gandesa i per arribar-hi a Calaceit van fer el trajecte Gandesa – Bot – Horta – Arenys – Carretera de Queretes a Calaceit.

Al seu pas, i sense resistència, les poblacions que travessaven quedaven en mans d'aquestes milícies. A Arenys arribaren el 25 de juliol, van agafar al capellà, Francesc Albiol Ventura, nascut feia 57 anys al Godall (Montsià) i l'endemà al matí el van matar prop de Calaceit. A Arenys no va haver-hi cap altre mort violenta a diferència de molts altres municipis veïns.

El mateix dia en l'església d'Arenys van amuntar tots els bancs de fusta a l'interior i van fer una gran foguera on va cremar tot el que van poder, retaule barroc inclòs. El mateix van fer amb el que van trobar a l'ermita de Sant Pol. Es pot dir que tot símbol religiós va ser objecte d'espoli i/o destrucció. El 26 de juliol en Horta i Queretes, el 27 en Lledó, el quatre d'agost a Arnes.

Aquí es genera un guió que ens agradaria conèixer. Com es què es conserven un mínim de quatre taules del retaule de Joan de Borgonya en el presbiteri de l'església d'Arenys i no es van

cremar a Sant Pol on en teoria hi eren? Si s'han salvat aquestes també s'han pogut salvar d'altres i si és així, on són?

La venta del patrimoni eclesiàstic

La major pèrdua de patrimoni eclesiàstic s'ha degut a les múltiples guerres que han assolat el territori des de mitjans del segle XV (la Guerra Civil catalana, la dels Segadors, la de Successió, la del Francès, les Guerres Carlines i la darrera Guerra Civil).

En les dècades 60 i 70 del segle passat va ser la pròpia església catòlica la que es va despendre de molt patrimoni artístic. En una carta del director del Museu de Tortosa al director del Museu Nacional d'Art de Catalunya on li demana que el seu museu adquireixi dues taules d'Arenys que es vol vendre el rector.

Transcripció literal de la carta:

<<Tortosa 11 abril 1.963

Dr.Don Joan Ainaud

Benvolgut amic: Fa temps que espero anar a Barcelona per parlar de tantes coses. Pero avui em telefona el rector d'Arenys de Lledó,i l'assumpte fa que us escrigui amb urgència.

Recordareu que us vaig parlar del retaule d'Arenys i em donareu la esperança de poder restaurar.lo ade- cuadament per la seva instal·lació. Ara el Rector insisteix en vendre dos peces que estan incloses a les portes de la sacristia,un Sant. Pere i un Sant Pau que em semblen molt interessants i que s'emportará algun marxant si no arrivem a temps. Les possibilitats de comprar.ho jo per a Tortosa son molt re-motes, en cambi potser vosaltres podeu adquirir.ho per Barce-lona. Crec que us pagaria la molèstia fer el

desplaçament. Per altra banda podriem veure si es decidia restaurar el retaule (del qual no sembla en principi que formen part les peces que el Rector tracta de vendre).

Espero donç una contestació vostra per poder contestar al rector d'Arenys, que sembla decidit a vendre aviat a pesar de les bones esperances que jo li havia donat d'obtenir l'ajuda necessaria per restaurar i deixar les coses al lloch on deuen estar.

Una forta encaixada>>.

Aquesta carta es força reveladora. Per una banda la determinació del director del museu de Tortosa a que les obres havien de continuar a Arenys i per altra la del mossèn que tenia presa per vendre. A l'efecte hem conegut que la taula corresponent a Sant Pau i que feia d'una de les dues portes de la sagristia va ser venuda per fer reparacions a l'església.

La taula del Guerrer

Cabré en el collage de fotos que va incloure en el seu <<Catálogo>> es veia un guerrer amb una llança que ell va interpretar que corresponia a Sant Hipòlit.

Cercant correspondències gràfiques a internet d'aquesta imatge ens va aparèixer la notícia que el MNAC havia adquirit una figura de guerrer del pintor Joan de Borgonya. Havia estat comprada a un antiquari establert a Barcelona, Artur Ramon SL, l'estiu de 2022. El preu pagat va ser de 50.000 €.

Conclusions

Les referències històriques ens han descrit fins a quatre retaules.

Així que tenim:

Any	Tema	Autor
-----	------	-------

1406	Desconegut	Guillem Ferrer
1522	Set Goigs de la Mare de Déu	Joan de Borgonya
1581	Sant Joan	Desconegut
1787	Desconegut	Desconegut

Cabré diu que a Sant Pol n'hi havia dos retaules, curiosament tots dos del mateix segle però de diferent qualitat artística.

Milián no aporta molta més informació a les taules en Sant Pol, ja que només diu que hi ha set taules i altres, però algunes amb mides diferents de les de Cabré. Recordem que aquest autor va suposar que les taules de Sant Pol les havia pintat un deixeble del pintor que havia pintat el retaule d'Horta. Hem de suposar que quan Milián visita Sant Pol als anys trenta del segle passat ja no hi és el segon retaule (tríptic) dedicat a Sant Joan Bautista o bé que no el va registrar.

Hilari Muñoz en el seu article, sobre els retaules d'Horta i Arenys, cita el contracte per fer un retaule per Arenys el 1406 pel pintor Guillem Ferré. Hilari també ens parla d'un retaule barroc a Arenys gràcies a un contracte per fer els seus daurats el 1787. Retaule que tant Cabré com Milián van haver de veure, però que no anomenen en les seves publicacions. Possiblement, aquest retaule barroc és el que va substituir al dels Set Goigs de la Verge Maria, de Joan de Borgonya, que va anar a parar a Sant Pol. Mentre que aquest va ser el que va ser cremat dins de l'església el 25 de juliol de 1936.

Que avui es conservin quatre taules del retaule de Joan de Borgonya al presbiteri de l'església d'Arenys només s'explica perquè, coneixedors del seu valor, van ser amagades per veïns del poble per a que no fossin destruïdes durant la Guerra Civil. Ara sabem que la taula del guerrer representant a Sant Pol també es va salvar i que, restaurada, s'exhibeix en el MNAC.

Què va animar a aquest famós pintor a traslladar-se a un punt

insignificant de Catalunya para pintar dos retaules majors per dues petites parròquies rurals?

<https://borgunyo.blogspot.com/2016/06/joan-borgunya-un-artista-que-vino-del.html>

1 Llei Provisional 2/1870.

2 Els «Quinque libri» són llibres que recullen els actes sacramentals més importants a la vida d'un cristià: baptisme, comunió, confirmació, matrimoni i defunció.

3 Una lliura, 327 grams de plata.

4 Un florí, 3,4 grams d'or.

Fins ara no sabem com era ni que es va fer del primer retaule del 1406, ni del tríptic dedicat a Sant Joan descrit per Cabré. De l'últim retaule sabem que el van cremar. Del retaule de Joan de Borgonya compost per dotze taules sabem que de les set que formaven els Set Goigs de la Mare de Déu quatre resten al presbiteri de l'església. Les taules , les tres taules

